

Výroční zpráva za rok 2022

**Mezinárodní sdružení
Občanské Bělorusko**

Úvod

Už vlastně nevím, kdy jsem se seznámil s Petruškou Šustrovou. Určitě to mělo něco společného s Běloruskem. Byla jedna z prvních, která se zajímala o tuto zemi v době, kdy většina české společnosti všechny obyvatele zemí bývalého Sovětského svazu označovala prostě za Rusáky. Petruška se už tehdy zajímala o běloruskou demokratickou opozici, která byla postupně zatlačována represivním režimem do situace podobné československému disentu. Situace, kterou si sama více než dobře pamatovala.

Vysokou školu začala studovat v roce 1967, ale učitelkou oboru čeština – dějepis se nikdy nestala. Zapojila se do studentského hnutí v přelomovém roce 1968 a nedokázala se smířit se sovětskou okupací. Byla jednou z členek Hnutí revoluční mládeže, inspirovaného tehdejší západní antiautoritářskou levicí. Dalšími členy byli třeba Petr Uhl, Jaroslav Bašta nebo Ivan Dejmal. Skupinu ale infiltroval agent StB a výsledkem pro Petrušku byl rozsudek půldruhého roku vězení. Po propuštění pracovala jako poštovní úřednice a následně jako uklízečka. Pak už nemohla mít žádné zaměstnání.

O to více se věnovala aktivitám v disentu. Patřila mezi první signatáře Charty 77 a o dva roky později také zakládala Výbor pro obranu nespravedlivě stíhaných. „Byla to svinská doba, fakt,“ říkala mi o mnoho desetiletí později. Nicméně ona se jí nikdy nepoddala. „Říkat pravdu je strašně jednoduché a uspokojující. Pak tedy přicházejí následky, ale to je úplně jiný příběh,“ s úsměvem říkala. Já, coby člověk o generaci mladší, jsem si jen představoval, jak bych se já sám v takových situacích zachoval. V duchu jsem si musel připustit, že si věru nejsem jistý, jestli bych to zvládl.

Po sametové revoluci se na krátkou dobu stala náměstkyní ministra vnitra a její prací byla očista ministerstva od agentů StB. Otázku lustrací vyřešila tak, že nařídila propuštění všech, kteří pracovali proti takzvanému vnitřnímu nepříteli. Podle ní to jinak nešlo, nebyl čas ani kapacity řešit, kdo z důstojníků StB jenom poslouchal rozkazy a kdo iniciativně týral nesouhlasící. Ale státní správa pro Petrušku nebyla. Rychle odešla. Stala se novinářkou a překladatelkou.

Což ovšem neznamenalo, že by se přestala zajímat o lidská práva jak v Česku, tak i jinde. Právě naopak. Zajímala se o situaci v zemích, které nebyly v centru pozornosti. Ať již šlo o jižní Kavkaz, tedy hlavně Gruzii a Náhorní Karabach, nebo právě Bělorusko.

Snažila se předávat své zkušenosti, ať již z dob disentu nebo z následného tranzitu a lustrací.

Petruška Šustrová spoluzaložila organizaci Občanské Bělorusko a byla mnohaletou předsedkyní správní rady naší organizace. Víím, že to bude znít pateticky, ale teprve nyní si uvědomuji, jaké jsem měl štěstí potkávat ji po hospodách, chodit k ní na Vinohrady na návštěvu nebo pít vodku u nás doma, kdy prokázala zcela neočekávané znalosti ruských kriminálních písní.

Moje manželka, narozená v Moskvě, tehdy chodila na lekce češtiny. Své učitelce vyprávěla o její návštěvě u nás, ale nemohla si vzpomenout na její příjmení. Učitelka ji zastavila: „Tady je jenom jedna Petruška.“ Což je pravda. Nikdy předtím jsem nepotkal a nejspíš nepotkám nikoho podobného.

R.I.P. Petruška Šustrová, 18. 5. 1947 – 6. 5. 2023

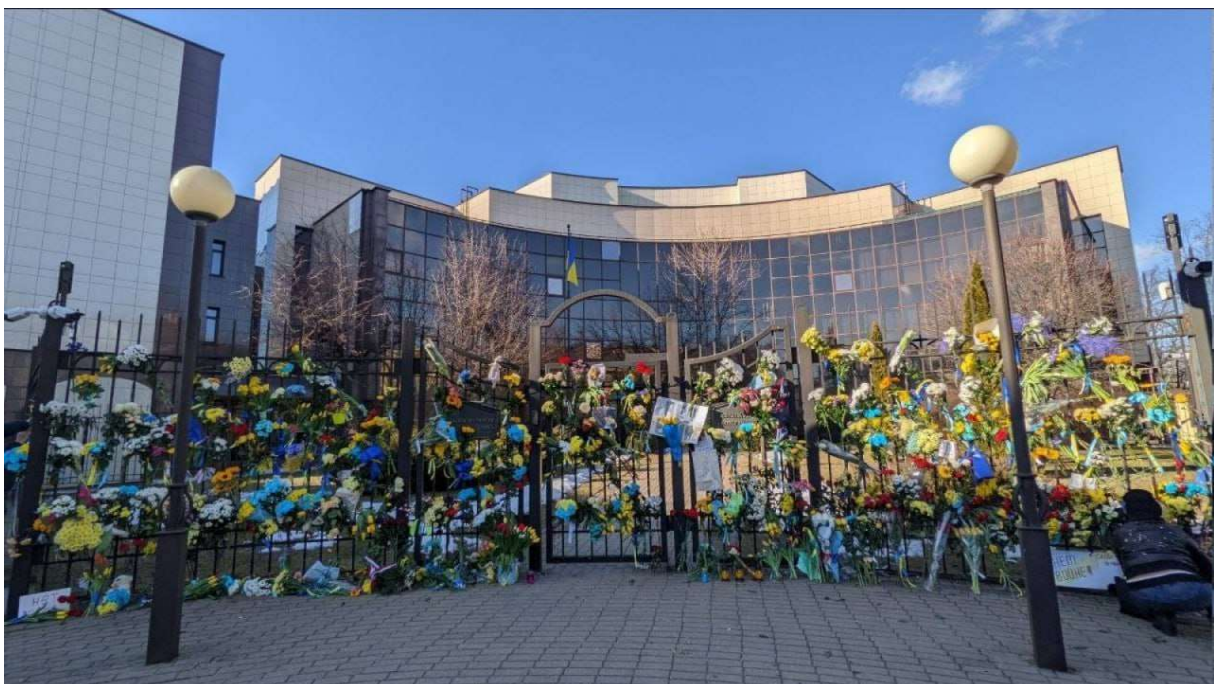
Ondřej Soukup
předseda správní rady

Vývoj situace v Bělorusku v roce 2022

Vpád ruských jednotek v ranních hodinách 24. února loňského roku na Ukrajinu změnil naprosto všechno. A to i pro Bělorusko. Už měsíce předtím ruská armáda prováděla s běloruskými ozbrojenými silami jedno společné cvičení za druhým. „Víš, kdy jsem pochopil, že válka skutečně bude? Když jsem se dozvěděl, že posledního cvičení se běloruské jednotky zúčastnily jen na papíře. Ve skutečnosti je Rusové vůbec nepustili z kasáren,“ říkal mi můj běloruský známý, původem z Vitbsku. Koncem února loňského roku se přes bělorusko-ukrajinskou hranici valily kolony ruské těžké techniky. Směřovaly přes území zamořené při černobylské havárii a dále na Kyjev. Jak ale víme, před ukrajinským hlavním městem byly ruské jednotky zastaveny a po několika týdnech se musely stáhnout zpět.

Oproti původním obavám se běloruská armáda do invaze na Ukrajinu nezapojila. Mělo to několik příčin. Samotná armáda je relativně nevelká, vybavená především zastaralou technikou. Proto podle všeho ani nefigurovala v plánech Kremlu. Tím spíše, že Moskva byla skutečně přesvědčena, že dobude Kyjev v řádu dnů, maximálně nižších týdnů. Tudíž žádnou pomoc od běloruské armády nepotřebovala, přinejmenším si to myslela. Nicméně ruská armáda využívala celou infrastrukturu běloruského ministerstva obrany a poté, co na konci září roku 2022 Kreml musel vyhlásit mobilizaci, značná část ruských odvedenců cvičila právě v běloruských výcvikových prostorech a za jejich výcvik odpovídali běloruští instruktoři.

Nebyl to ale jediný důvod, proč běloruský diktátor Alexandr Lukašenko byl velmi opatrný při možném nasazení své armády. Válka totiž byla, a je, v Bělorusku velmi nepopulární. Jakkoliv jsou sociologické průzkumy v podmínkách diktatury nespolehlivé, tak ukazují, že zhruba 80 procent Bělorusů si nepřeje zatažení země do války na Ukrajině. Podle některých zpráv se Lukašenkovi generálové obávali, že pokud by poslali své jednotky na Ukrajinu, tak v lepším případě by běloruští vojáci plnění rozkazů sabotovali, v horším by přeběhli na ukrajinskou stranu.

Nebyly to zjevně plané obavy. Mnozí Bělorusové se aktivně zapojili do odporu proti vpádu ruských vojsk na Ukrajinu přes běloruské území. Ukrajinská armáda zřídila anonymní kanály, přes které Bělorusové mohli poskytovat Ukrajincům informace o pohybu ruských jednotek, a ti nejodvážnější začali vyřazovat z provozu železniční zařízení, čímž zastavovali na několik hodin či dnů přepravu po železniční trati. Na železnici zaměřili své útoky také běloruští kyberpartyzáni. Podařilo se jim vyřadit mnohé počítačové systémy, nešlo si zakoupit lístky elektronicky a podle nepotvrzených zpráv dokonce dokázali odklánět vojenské vlaky z jejich plánovaných tras. Jisté je, že na několik týdnů běloruská železnice vypnula počítačové systémy a začala řídit provoz postaru za pomoci papíru. Stovky Bělorusů také vstoupily do pluku Kastuse Kalinauskoho, který bojuje na straně ukrajinské armády.

Odpověď ze strany režimu ale byla mimořádně tvrdá i na běloruské poměry. Když se běloruským bezpečnostním složkám podařilo přistihnout trojici partyzánů, kteří ničili železniční relé, na výstrahu jim všem prostřelili nohy, jakkoliv se dotyční nebránili svému zatčení. Pokračovalo také rozdrčení zbytků politické opozice v zemi. Nepomohla ani Nobelova cena míru pro Alese Bialackého a jeho

lidskoprávní organizaci Viasna. Sám Ales byl spolu se svými spolupracovníky Valjancinem Stefanovyčem a Uladzimirem Labkovyčem odsouzen na deset let za „financování protestů, které hrubě porušovaly veřejný pořádek.“ Špatné zprávy přicházely také z vězení. Někdejší prezidentský kandidát Viktor Babaryka měl být ve vězení zbit a skončil v nemocnici. Pokračují procesy s těmi, kteří byli zadrženi v létě 2020, tehdy byli propuštěni, ale neodjeli ze země. Nyní jsou původně administrativní obvinění překvalifikována na trestní a lidem, kteří již měli pocit, že se jim nemůže nic stát, hrozí reálné tresty vězení. Silové složky při rutinní kontrole mohou také požádat o rozblokování telefonu, a pokud objeví kontakty nějakých opozičníků nebo třeba jen, že majitelé sledují nějaký nezávislý Telegramový kanál, může to být důvodem pro zahájení trestního stíhání.

„Myslel jsem si, že když se úplně stáhnou z veřejného života, tak mě nechají na pokoji. Změnil jsem zaměstnání, uvažoval jsem, že se přestěhujeme na vesnici. Jenže ono by to stejně nepomohlo. Vyšetřovatel mi pověděl, že dostali rozkaz vyřídit si to s každým, kdo byl zadržen během protestů,“ řekl mi jeden z nových emigrantů, který od konce loňského roku žije v jednom z pobaltských států.

Je jasné, že v současné době je Lukašenkův režim monolitní a jeho represivní aparát neumožňuje jakékoliv protesty Bělorusů. Stejně tak je jasné, že Lukašenko je zcela odkázaný na ruskou podporu, ať již vojenskou nebo ekonomickou. „Já už jsem se stáhnul ze všech aktivit emigrace. Jediné, co dělám, je, že pomáhám sbírat peníze a materiál pro ukrajinskou armádu. Bez jejich vítězství nebudeme svobodní ani my,“ řekl mi jiný exulant žijící ve Varšavě.

Ondřej Soukup
předseda správní rady

Naše projekty

Na podporu občanské společnosti

Ani rok 2022 nezačal z hlediska občanských aktivit v Bělorusku právě nadějně. Zatímco jsme dokončovali některé aktivity z předchozího roku (v rámci podpory nadace National Endowment for Democracy) a plánovali aktivity na rok nadcházející, vzrůstalo napětí kolem ruských hrozeb na Ukrajině, jež nakonec vyústily v očekávané: Ukrajina byla napadena. A bohužel nejen s morální podporou běloruského režimu. V tu chvíli bylo zřejmé, že opět musíme nějaký čas vyčkat, co bude dál, jak se bude situace vyvíjet s ohledem na bezpečnost jakýchkoliv občanských aktivit v samotném Bělorusku. Tím spíše, že k nám chodily zprávy, kde, kdy a kdo byl zadržen, tu pro monitorování pohybu ruských vojsk v zemi či pro jakékoliv projevy na sociálních sítích atp. Když už se zdálo, že se po nejhorší první vlně budeme konečně moci nadechnout a opět naplno rozjet naše plánované aktivity, zásahl Lukašenkův režim vpravdě blízko i nás... To ovlivnilo načasování i harmonogram našich aktivit, naštěstí nikoliv však obsah a dosah. Naštěstí i tento „incident“ byl po nějaké době zažehnán a my mohli realizovat a podporovat, co jsme plánovali v plné síle, ba, k našemu nemalému překvapení, i více. To nás jen přesvědčilo, jak odolná a perspektivní je i nadále občanská společnost v Bělorusku, vpravdě navzdory všem nepříznivým okolnostem.

Konkrétně jsme se i nadále soustředili na podporu zbylých, avšak i nově se objevujících kapacit, přenos know-how apod., a to v rámci jakýchkoliv smysluplných občanských aktivit a iniciativ. Jak už výše naznačeno, využívali jsme zde podporu nadace National Endowment for Democracy (NED) z USA. Vedle toho jsme se soustředili též na podporu osobního a profesního rozvoje mladých aktivistů v rámci tzv. Akademie mládeže coby neformální vzdělávací platformy pro tuto cílovou skupinu. Zde za podporu děkujeme Ministerstvu zahraničních věcí ČR – TRANS. Oběma donorům dlužno opět speciálně poděkovat za jejich pochopení a flexibilitu, s nimiž nám umožňují realizovat oba projekty v rámci možného tak, aby měly hmatatelný dopad a výstupy. Oba tyto projekty mj. přispěly též k realizaci individuálních „study visits“ pro naše běloruské kolegy a spolupracovníky v Praze (podzim/zima 2022), což se nám takto podařilo poprvé od roku 2019. Nutno v této souvislosti vyjádřit velké díky i našim partnerům v ČR (neziskovým, veřejnoprávním, soukromým i individuálním), kteří nám významně pomohli naplnit jejich program.

Standardními aktivitami obou projektů byly již osvědčené online i prezenční tréninky, desítky individuálních konzultací a další přímá podpora všem zapojeným iniciativám (resp. iniciativám zapojených individuálních účastníků).

Celková bilance podpory za rok 2022:

Celkový počet podpořených iniciativ: 10

Celkový počet podpořených individuálních aktivistů: 38

Celkový počet individuálních study visits do ČR: 4

Doba realizace: 1. 1. 2022 – 31. 12. 2022

Rozpočet na rok 2022: 3 032 tisíc Kč

Donoři: National Endowment for Democracy, USA

Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Na posílení přístupu k nezávislým informacím a na boj proti dezinformacím a manipulacím v Bělorusku

Občanské Bělorusko dlouhodobě podporuje nezávislé zpravodajství a publicistiku v Bělorusku, kde většina obyvatelstva čerpá své informace z provládních zdrojů či otevřeně proruských dezinformačních kanálů.

Už v roce 2004 Občanské Bělorusko pomáhalo založit Evropské rádio pro Bělorusko (dnes Eurorádio) se sídlem ve Varšavě, a od listopadu 2019 i v Minsku. Z něj se bohužel byla stanice nucena v roce 2021 stáhnout, a tak své aktivity nyní řídí zejména z Varšavy, přičemž v Bělorusku udržuje síť svých spolupracovníků.

Stanice se snaží pokrývat oblast od politické analýzy až po hudební trendy běloruské nezávislé scény, a přitáhnout tak pozornost především mladých lidí.

Občanské Bělorusko s Eurorádiem udržuje čilý kontakt, díky kterému můžeme uvažovat o dalších návazných či specifických aktivitách – samozřejmě v rámci možného a aktuálně přínosného běloruskému publiku.

<https://euroradio.fm/en>

<https://www.facebook.com/euroradio.fm/>

Doba realizace: 1. 1. 2022 – 31. 12. 2022

Rozpočet na rok 2022: 3 197 tisíc Kč

Donor: Ministerstvo zahraničních věcí ČR

Děkujeme za spolupráci:

Rádio Svobodná Evropa/ Rádio Svoboda	EUROPEUM Post Bellum
Česká televize	Člověk v tísni
Marian Mejzlík	Jana Čemusová
Deník N	Zelený kruh
PRODIMO	

Veřejná sbírka

Občanské Bělorusko spravuje veřejnou sbírku, která umožňuje rychle a efektivně pomáhat rodinám aktivistů, kteří byli a jsou perzekvováni za politickou i občanskou angažovanost.

V roce 2022 bylo na sbírku vybráno 48 000,- korun českých.

Jakoukoli částkou, jednorázově i pravidelně, můžete přispět na transparentní účet vedený u FIO Bank:

2900120912/2010

Poděkování

Děkujeme těm, kteří společně s námi hledají cesty a možnosti, jak Bělorusy podpořit.

Děkujeme všem, kterým není vývoj situace v Bělorusku lhostejný.

Děkujeme všem, kteří přispěli do naší transparentní sbírky.

Hospodaření v roce 2022

Všechny výdaje byly neinvestičního charakteru a jsou rozděleny do rozpočtových schémat jednotlivých dotačních titulů.

Spotřebované nákupy celkem: 1 913 tisíc Kč

Spotřeba materiálu: 51 tisíc Kč

Náklady na reprezentaci: 4 tisíc Kč

Ostatní služby: 1 858 tisíc Kč

Osobní náklady celkem: 1 125 tisíc Kč

Mzdové náklady: 844 tisíc Kč

Zákonné sociální pojištění: 279 tisíc Kč

Zákonné sociální náklady: 2 tisíc Kč

Ostatní náklady celkem: 118 tisíc Kč

Kurzové ztráty: 12 tisíc Kč

Jiné náklady: 106 tisíc Kč

Poskytnuté příspěvky celkem: 2 935 tisíc Kč

Příspěvky poskytnuté mezi organizacemi – přímá podpora: 2 810 tisíc Kč

Náklady celkem: 6 091 tisíc Kč

Provozní dotace celkem: 6 045 tisíc Kč

Provozní dotace: 6 045 tisíc Kč

Přijaté příspěvky celkem: 48 tisíc Kč

Přijaté příspěvky: 48 tisíc Kč

Ostatní výnosy: 3 tisíc Kč

Kurzové zisky: 1 tisíc Kč

Jiné ostatní výnosy: 2 tisíce Kč

Výnosy celkem: 6 096 tisíc Kč

Hospodářský výsledek před i po zdanění: 5 tisíc Kč

Naši partneři

Občanské Bělorusko je zakládajícím členem Asociace pro podporu demokracie a lidských práv, tedy **DEMÁS**. V ní se sdružilo 11 českých nevládních organizací dlouhodobě se věnujících podpoře demokratizace, lidských práv a občanské společnosti v ČR i v zahraničí.

Jsme členy nezávislé nevládní organizace **Belarus in Focus**, která byla založená v roce 2011 ve Varšavě. Dlouhodobě spolupracuje s běloruskými i mezinárodními novináři s cílem překonat izolaci Běloruska a udržovala s ním spjatá témata v zorném úhlu světové veřejnosti.

Naši donoři

The Endowment for Democracy je soukromá nezisková organizace, která se dlouhodobě věnuje podpoře rozvoje demokracie a demokratických institucí ve světě. Byla založena v roce 1983 a je financována Kongresem USA.

Program transformační spolupráce **TRANSITION** poskytuje ČR možnost podporovat politickou a programovou rovinu lidskoprávní aktivity. Úkolem programu je vybírat, řídit a financovat projekty a aktivity na podporu lidských práv transformace v souladu s cíli a prioritami České republiky. Obsahem projektů je vzdělávání, šíření informací a sdílení české zkušenosti se společenskou transformací, případně jiné formy pomoci a podpory ohroženým obráncům lidských práv či obecněji zástupcům občanské společnosti. Program je budován na principu partnerství a spolupráce s občanskou společností, nevládními organizacemi, místní veřejnou správou, médií, či vzdělávacími organizacemi. Forma a náplň projektů vždy reflektuje místní podmínky a specifické potřeby v přijímací/cílové zemi. Politika podpory lidských práv a transformační spolupráce je řízena a financována Ministerstvem zahraničních věcí České republiky.

MS Občanské Bělorusko v roce 2022

Správní rada:

Petruška Šustrová – předsedkyně správní rady

Anna Šabatová

Jan Ruml

Martin Vidlák

Ondřej Soukup

Výkonná ředitelka:

Pavla Poláková

Další zaměstnanci:

Vladislav Günter – programový manažer

Kontakt:

Mezinárodní sdružení Občanské Bělorusko

Bělohorská 266/27

169 00 Praha 6 – Břevnov

IČO: 26996570

Zapsáno dne 1. ledna 2014 Městským soudem v Praze, oddíl L, vložka 15693

Tel: +420 606 732 310

Email: directorat@civicbelarus.eu

www.civicbelarus.eu

<https://www.facebook.com/CivicBelarus>

Datová schránka: 3hbrgaw

Zpracovali:

Pavla Poláková, výkonná ředitelka

Ondřej Soukup, předseda správní rady

Výroční zprávu za rok 2022 schválila správní rada v Praze dne 29. června 2023.